

Miten kehitän digitaitojani? 2.osa Keskustelumuistio

Keskustelemassa ja yleisön kysymyksiin vastaamassa SeniorSurfin työntekijät Nina Ziessler ja Emmaleena Niemi sekä Enter ry:n vapaaehtoiset Pauli ja Hanspeter.

Mistä digisovelluksesta sinulle Pauli on ollut viime aikoina erityisesti iloa tai apua?

Päivittäin tulee käytettyä aika montaakin. Tietysti sähköpostia, selainta ja niin edelleen jatkuvasti, mutta erityisesti voisin nostaa esille pörssisähköasiakkaana hintaseurantasovelluksen, Tuntihinta nimeltään. Se taitaa itse asiassa olla Fingridin Tuntihinta-sovellus. Se on tosi hyödyllinen, kun voi vähän itse ajoittaa esimerkiksi pyykinpesun tai astianpesukoneen käyttöä.

Joo, se on varmasti monille ihan hyödyllinen toiminto, itsekin kun tuossa joku päivä ajelin autolla niin radiossa kerrottiin, että tällä hetkellä pörssisähkö oli miinusmerkkistä eli kannatti laittaa pesukonetta pyörimään ja siinä samalla kerätä säästöjä.

Miten puhdistaa tietokone, jos ja kun sinne on päässyt virus tai haittaohjelma, voiko puhdistaa itse ja miten?

Aika laaja aihe. Ihan ensiksi, aika paljon riippuu siitä, että minkälaisesta laitteesta ja viruksesta on kysymys. Yleisesti ottaen itse voi tehdä. Laitteen nollaaminen ja järjestelmän uudelleenasetaminen nollaamisen jälkeen, kun on ensin omat tiedot otettu laitteelta talteen. Se on melkein varmin ja ja yksinkertaisin keino.

Nykypäivänähän on erilaisia virustorjuntaohjelmia, jos ihan virus sinne koneelle pääsee, niin nehän sieltä varmaan ilmoittelee? Ja sellainenkin muistutus, että nykypäivänä ehkä ne tärkeimmät tai todennäköisimmät haitat nettiä käyttäessä tapahtuu, tapahtuukin siellä ihmisen ja laitteen välillä. Eli harvemmin ehkä enää varsinaisia viruksia koneella on, vaan sitten ne on erilaisia linkkejä ja muita, joilla ohjataan ihmiset toimimaan jollain tavalla, että heidän tietonsa vaarantuvat. Mitä sä siitä ajattelet?

Joo pitää paikkaansa kyllä. Ja kyllä, jos se virustorjuntaohjelma on käytössä ja päivitettyä ajan tasalle, ja laitteet eivät ole vanhentuneita, niin kyllä se on nykypäivänä jo aika hyvä. Harvoin kuulee, että esimerkiksi virus olisi koneen vallannut. Ja sitten taas, jos käyttää Windows 10 tai Windows 11, niin nehän ei edes tarvitse mitään erillistä virustorjuntaa ne laitteet. Siellä Microsoft Defender ja järjestelmäpäivitykset pitää huolen, että kaikki on kunnossa ja ajan tasalla.

Eli jos laitteen nolaa otettuaan ensin omat tiedot talteen, ja sitten uudelleenasettaa niin eikö ne ole virukset jääneet omiin ohjelmiin ja seuraa mukana?

Pahimmassa tapauksessa tietysti voi mennä näin, mutta laitteen nollaus lähtökohtaisesti poistaa myös sovellukset, jotka täytyy sitten asentaa uudelleen. Ja niissä ei tietenkään pitäisi tulla mitään mukana.

Lisäksi on paljon muita virustorjuntaohjelmia, esim. F-Secure, Norton ja McAfee, joilla on myös ilmaisia ohjelmia haittaohjelmien ja virusten etsimiseen ja poistamiseen.

Mutta tärkeintä on muistaa itse pitää tietokoneen perusasiat kunnossa. Ja ettei klikkaile linkkejä, joista ei voi olla varma, mihin ne johtavat. Koska yhdelläkin klikkauksella voivat omat tiedot mennä rikollisten käsiin. Riskejä voi vähentää paljon pitämällä tietokoneen ja selaimen (esim. Google Chrome, Microsoft Edge) päivitykset ajan tasalla.

Erinomainen muistutus siitä, että tosiaan on hyvin tärkeitä päivittää ne omat laitteet, vaikka tuntuisi että niitä tulee jatkuvasti kehotuksia niin tietokoneelle kuin kännykkään, että on käyttöjärjestelmäpäivitys.

Ja erilaisia sovelluspäivityksiä, niin kyllä ne on käyttäjien turvallisuuden vuoksi tehty ne päivitykset ja ne on suositeltavaa tehdä.

Kyllä, myös älypuhelimella on välillä hyvä käydä tarkistamassa sekä käyttöjärjestelmän että sovellusten päivitykset sovelluskaupasta. Vaikka automaattiset päivitykset olisivat päällä, joskus ne voivat jäädä jumiin.

Semmoista tuli näistä edellisistä puheenvuoroista mieleen, että jos Windowsin päivitykset on kunnossa ja sitten puhelimessa on nää päivitykset kunnossa, niin onko tämmöinen erillinen maksullinen tietoturvapaketti sitten ihan turha?

Mielenkiintoinen kysymys. Siitä ollaan nimittäin tasan kahta mieltä. Toiset sanovat, että ei todellakaan tarvita mihinkään, ei kannata maksaa; Ja sitten esimerkiksi Android-laitteisiin niitä kyllä suositellaan, ja samoin tietokoneista Maciin muistelen, että suositellaan.

Itse en käytä, mutta toisaalta pidän kyllä laitteeni ajan tasalla aktiivisesti. Mutta kyllä jättäisin tämän jokaisen itsensä harkittavaksi, että minkälaisen riskin haluaa ottaa, ja mistä haluaa maksaa. Näitä pakettejahan kyllä kovasti kaupataan, ja sitten niihin lisätään vielä usein VPN mukaan. En näe kyllä sillekään tarvetta yksityiskäytössä. Ainoa käyttötarkoitus olisi, että muuttaa IP-osoitteen toiseen maahan, jotta voi katsella sen maan televisio-ohjelmia.

Ohjeena, että kannattaa tarkkaan katsoa omat tämmöiset tilaukset mitä on, ja ettei ainakaan ole mitään päällekkäisiä tietoturvamaksuja ja muuta tilauksia esimerkiksi operaattoreiden suuntaan. Ja sitten vähän pohtii sitä omaa käyttöä, että minkälaisia palveluita oikeasti tarvitsee. Joskushan samaan pakettiin myydään esim. pilvitallennustilaa tai jotain muita palveluita, huoltopalveluita.

Jos tuntuu siltä, että laskuja on liikaa, niin silloin kannattaa ehkä jonkun kanssa pohtia, että onko nämä kaikki itselle tarpeellisia.

Facebookissa näkee paljon huijareiden postauksia. Esimerkiksi siellä voi näkyä teidän ystävienne postauksia, ja siellä lomassa aina näkyy sitten tämmöisiä sponsoroituja mainoksia. Joskus ne voi olla ihan oikeiden toimijoiden vaatemainoksia tai televisio-ohjelmien mainoksia, mutta sitten siellä voi olla myös huijarisivustoja. Saatetaan luvata esimerkiksi tämmöistä 2 € häkillinen postipaketteja tai matkalaukkuja, joille ei ole löytynyt omistajaa. Tämmöinen huijaus oli jokin aika sitten Finavian nimissä. Kysyjä pohtii, että miten tämän tyyppiset huijaukset toimii?

Linkki todennäköisesti vie sivustolle, jossa pyydetään tietoja ja sanotaan että täytyy maksaa 2€ maksu tästä välityksestä, ja sitten saat laukkusi. Tai se voi olla joku muun tyyppinen palvelu, jossa yleensä on joku hyvin pieni maksu, mihin sitten pyydetään joko luottokorttitietoja tai pyydetään tunnistautumaan. Ja siinä sitten ne tunnukset menee vääriin käsiin, ja sitten sieltä alkaakin juosta ehkä joku säännöllinen maksu tai sitten voi kerralla mennä isompi summa rahaa.

Minkälaisia haasteita sinulla on ollut digin kanssa? Osaatko itse yleensä ratkoa kaiken vai tarvitsetko sinäkin joskus digiapua?

Joo kyllä. Kyllä sitä varmasti jokainen tarvitsee, että kukaanhan ei tosiaankaan tällä alalla tiedä kaikkea. Jos lähiopastuksista vähän laajemmin lähtee asiaa käsittelemään, niin siellähän on loistavaa, että meitä on yleensä useampi henkilö paikalla opastamassa, ja yleensä aina joukossa löytyy sitten se ratkaisu itse kullekin.

Mutta jos nyt henkilökohtaisesti poimisin semmoisen, mitä ihan viime aikoina on tullut vastaan. Ilmeisesti kyse oli ihan black outista. En vaan muistanut, että kuinka poistetaan kännykästä puheluhistoria. Siinä tuli mieleen, että eihän se ole edes mahdollista, mutta se johtui vain siitä, etten ole sitä itse tehnyt pitkään aikaan. Kyllä se aika helposti lopulta sitten löytyi lopulta.

No onko edes mahdollista sanoa, että minkä tyyppisiin kysymyksiin yleensä tai useiten joutuu opastuksessa vastaamaan?

Aika kattavasti kaikenlaista on, mutta kyllä aika yleisesti on salasanojen uusimiset eri palveluihin tai sähköpostiosoitteisiin, sellainen hyvin tyypillinen aihe. Toinen on eri sovellusten asentaminen kännyköihin. Ihmiset jostain syystä arkailevat itse niitä sovelluksia asentaa. Esimerkiksi Whatsappia otetaan sitten käyttöön yhdessä tai vaikka sovellusta matkojen tilaamiseen tai Onnibussiin. Mutta vaihtelee paljon.

Viime aikoina myös Windows 7 -koneiden vaihtamista uudempiin laitteisiin, kun Windows 10 ei ole voitu päivittää vanhalle koneelle. On hyvä tietää jo kauppaan mennessä, millaisen koneen itse haluaa ja tarvitsee, ja sitä varten voi käydä keskusteluja opastajan kanssa.

Mukavaa on, että lähestulkoon jokaisessa opastuksessa oppii itsekkin jotain uutta, ja usein hakukoneella hakemalla tai YouTube-videoista löytyy ratkaisu moniin itsellekin uusiin ongelmiin ja mitä moninaisimpiin kysymyksiin.

Nyt kysytäänkin vähän tähän liittyen näistä Windows-koneista. Mitä eroja Windows 10 ja Windows 11 oikeastaan on?

Molemmat ovat tällä hetkellä käytössä olevia Windowsin versioita. 11 on uudempi, ja 10 jo vähän vanhempi, poistumassa oleva versio. 10:n ei tule enää uusia toiminnallisuuksia, eli sitä vain ylläpidetään. Eli tulee vielä virus- ja muita turvapäivityksiä ja muuta normaalia järjestelmän huoltoon liittyvää, muttei uusia toiminnallisuuksia.

Windows 10 vanhemmat versiot (esim. Windows 7 tai 8) ovat jo todella vanhoja, ja niitä ei tulisi käyttää.

Windows 11 vaatii laitteelta enemmän kuin Windows 10, eli läheskään kaikkiin tällä hetkellä käytössä oleviin Windows 10 -koneisiin ei voi edes päivittää Windows 11. Osaan voi, muttei kaikkiin. Riippuu prosessorin tasosta ja monesta muustakin asiasta.

Keskusteluikkunasta nostettua:

Mitä kannattaisi tehdä, jos läppäri on kovin hidas ja kyseessä on noin 7 vuotta vanha läppäri?

Kannattaa:

- tarkistaa, miten suuri osa tallennustilasta on käytössä. Kone voi hidastua esimerkiksi siksi, että kovalevyllä on liian vähän jäljellä vapaata tilaa.
- tarkistaa, mikä prosessori koneella on. Jos kone on hyvin hidas ja prosessori vanha, se voi olla yksi syy, että läppäri on hidas.
- tarkistaa väliaikaistiedostojen määrä, ja tyhjentää välimuisti
- poistaa turhia tiedostoja
- miettiä, onko aika ostaa uusi laite tai päivittää koneelle nopeampi käyttöjärjestelmä, esim Chromebook tai Linux

Olisin vielä kysynyt sellaista asiaa, kun Android-puhelimessa on paljon sovelluksia, niin tulee aina silloin tällöin tieto, että jokin sovellus siirretään lepotilaan tai syvään lepotilaan. Niin jos ne sovellukset on sellaisia, mitä itse ei käytä, voiko niiden vain antaa mennä vaikka syvään lepotilaan vai miten pitäisi toimia?

Kyllähän se juuri niin on, eli jos ei tosiaan käytä jotain, niin ei se mitään haittaa, vaikka se siellä syvässä lepotilassa onkin, antaa olla. Sitten jos joskus tulee tarve sille sovellukselle, niin sitten ottaa sen taas käyttöön.

Kun on automaattipäivitykset päällä, niin päivittykö lepotilassa oleva sovellus?

Lepotilassa olevat sovellukset eivät päivity automaattisesti. Mutta jos sovelluksen ottaa uudelleen käyttöön, alkaa se toimia heti normaalisti.

Jos on automaattipäivitykset päällä, niin tarvitseeko käydä erikseen sovelluskaupassa tarkistamassa, että ovatko päivitykset ajan tasalla?

On suositeltavaa käydä silloin tällöin tarkistamassa päivitykset. Olen joskus huomannut, että ainakin, jos on erityisesti sellainen tilanne, jossa on tullut ilmoitus, että selain tarvitsee nopeita päivityksiä, eivät automaattipäivitykset välttämättä tule niin nopealla aikataululla. Eli hyvä on käydä välillä itse katsomassa.

Täällä olisi vielä viimeinen kysymys täältä keskustelusta: Vievätkö kuvat ja sähköpostit paljon tilaa, kun läppäri välillä on hidas?

Sähköpostithan sinänsä ei kyllä yleensä vie paljon tilaa läppäriltä, vaan kuormittavat enemmän palvelinta. Mutta kuvat vaativat koneelta aika paljon tilaa.

Paljon tilaa siitä läppäriltä vie, eli ne kyllä sitten kuormittaa lähinnä sitä. Mutta jos kovalevyllä tilaa kuitenkin on, niin kuvat eivät kuitenkaan siihen nopeuteen vaikuta mitään. Mutta jos kovalevy alkaa täyttymään, niin se kyllä sitten hidastaa konetta.

Suosittelavaa joka tapauksessa kaikille, että koska kuvat on yleensä niin arvokasta materiaalia, joihin liittyy paljon muistoja, niin niistä kannattaa tehdä useampi varmuuskopio esimerkiksi ulkopuoliselle kovalevylle.

Keskustelussa sivuttiin sellaisia asioita, että mitäs jos on näin, että on vähän arka opettelemaan näitä digiasioita ja digilaitteiden käyttöä, niin...

Mikä voisi olla hauska tai helppo tapa opetella ihan vaikka tietokoneen käyttöä?

No kyllä mä itse yleensä kaikkeen käytän YouTubea, ja sitten ihan netin hakukoneita kuten Googlen hakua melkein mihin tahansa.

Mutta jos puhutaan nimenomaan siitä hauskimmasta tavasta, niin kyllä se varmaan se YouTube sillä edellytyksellä tietysti, että osaa sen YouTuben käynnistää. Ja sitten tietysti, että osaa tehdä haun niin, että saa juuri sitä mitä haluaa. Eli toki sekin vaatii taitoa jo jonkin verran. Eli omien mielenkiinnonkohteiden pohjalta hakusanat haltuun.

Ja Ylen Digitreeneistä kyllä löytyy sisältöjä, samoin kuin Enterin oppaista, melkein joka lähtöön. Siitä, että mistä kannattaisi lähteä ja mitä kannattaisi tietää missäkin tilanteessa. Niitä voi suositella.

Moni haluaa tietoa esimerkiksi omasta sukuhistoriasta, ja siinä kun tietokone tulee mukaan, niin voi hakea tietoa ja vaikka itsekin lisätä tietoa ja valokuvia muidenkin nähtäville. Se voi olla monelle se ensimmäinen motivoiva tekijä alkaa käyttää tietokonetta.

Jos ei ole käyttänyt paljon tietokonetta, hiiren käyttöä voi harjoitella esimerkiksi pasianssin avulla. Siinä oppii ja kehittyy monipuolisesti hiiren käyttöä, ja se on samalla hauskaakin.

Vielä muutamia tämmöisiä hauskoja tapoja vähän harjoitella sitä oman laitteen käyttöä, niin tietysti on semmoiset mitkä asiat itseä kiinnostaa ja niistä lähtökohdista sitten lähtee hakemaan tietoa, mutta laitoin muutaman vinkin vielä, eli kansalliskirjaston palvelun, jossa on vapaasti käytettäviä vanhoja valokuvia ja myöskin tommoinen Finna-tietokanta, jossa on erilaisia digitoituja aineistoja, esimerkiksi vanhoja sanomalehtiä ja valokuvia Suomesta.

<https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/uutiset/yli-100-000-museoviraston-kuvaavapaaseen-kayttoon-finna-palveluun>

<https://museovirasto.finna.fi/>

Tämmöisten tutkailu monesti kiinnostaa ja niin kuin tuolla mainittiin, niin sukhistorian tutkiminen nykypäivänä taitaa monesti tapahtua netin kautta helpoiten. Siellä pääsee sitten niitäkin tietoja kaivelemaan.

Viimeinen kysymys seuraajilta: Pitäisikö olla kaksi konetta, joista toinen olisi se opettelukone, kun se kone on kallis kuitenkin? Eikö se ole tärkeintä, että olisi se itselle sopiva sopiva kone, ja yksi laite riittää?

Yksi laite riittää. Ihan turhaa ostaa kaksi, paitsi jos todella haluaa, että yksi on kotona ja toisen ottaa aina mukaan.